

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 35

Рівне – 2023

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 35. Рівне: РДГУ, 2023. 199 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
dekanat.fipmv@rshu.edu.ua <https://fipmv.rshu.edu.ua/>
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ISSN 2519-1942

9 772519 194006

4. Меморіальна книга Мізоча. URL: <https://www.jewishgen.org/Yizkor/Mizoch/Mizochu.html#ТОС>
5. Михальчук Р. Мізоч: трагічні сторінки історії. 1939–1955. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022. 344 с.
6. Михальчук Р. Смерть і виживання під час Голокосту: терени сучасної Рівненщини. Рівне: Волинські обереги, 2022. 272 с.
7. Мізоч: життя та загибель єврейської громади / Роман Михальчук. Київ : Український центр вивчення історії Голокосту, 2023. 108 с.

References

1. Braun L. Vidlunnia z Mizocha: znykliyi shtetl / per. z anhl. D. Aladka. Rivne : PP «Format-A», 2020. 74 s.
2. Hordych V. Yak za pidtrymky z Nimechchyny na Rivnenshchyni rozpovidaiut pro podii Holokostu. *Suspilne Rivne*. 2023. URL.: https://suspilne.media/amp/639846-ak-za-pidtrimki-z-nimeccini-na-rivnensini-rozpovidaut-pro-podii-golokostu/?fbclid=IwAR2YNW_cdn3N9gv-zqoNwr_Gn43btj6FwomualdgsKXBxG3gxERBUkfn8vM
3. Masovi rozstrily. Holokost vid Baltiiskoho do Chornoho moria, 1941–1944. Kyiv : Familna drukarnia «Huss», 2021. 340 s.
4. Memorialna knyha Mizocha. URL: <https://www.jewishgen.org/Yizkor/Mizoch/Mizochu.html#ТОС>
5. Mykhalchuk R. Mizoch: trahichni storinky istorii. 1939–1955. Vyd. 2-he, dopovnene. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kondor», 2022. 344 s.
6. Mykhalchuk R. Smert i vyzhyvannia pid chas Holokostu: tereny suchasnoi Rivnenshchyny. Rivne: Volynski oberehy, 2022. 272 s.
7. Mizoch: zhyttia ta zahybel yevreiskoi hromady / Roman Mykhalchuk. Kyiv : Ukrainyskyi tsentr vyychennia istorii Holokostu, 2023. 108 s.

УДК 94 (100):930

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Володимир Харчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: volodymyrkhar1998@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9313-3780>

Анотація. Автори статті Харчук Володимир Сергійович і Гуменюк Оксана Володимирівна. Стаття називається «Всесвітня історія в сучасних дослідженнях». В цій роботі була спроба дослідити, як скіфи в VII столітті до нашої ери впливали на історію світу. В цей період вони напали на землі Передньої Азії і грабували її приблизно 28 років. Про їхнє вторгнення є згадки не тільки в істориків Давньої Греції, наприклад Геродота, а ще й досить багато деталей про них можна дізнатися з клинописних табличок Ассирії та країн, які її оточували. Роботу виконували за допомогою таких методів: пошуковий (теоретичний аналіз історичних джерел, систематизація даних істориків античності та сучасності), історико – ретроспективний (співставлення історичних даних, подій та явищ), порівняльний (порівняння історичних фактів, подій та явищ), логічно – історичний (аналіз відомих історичних фактів щодо скіфів Північного Причорномор'я) та також абстрагування, тому що роботи античних авторів часто мають багато метафор і необхідно їх зрозуміти, щоб отримати інформацію.

Отже, у VII столітті до нашої ери, племена скіфів напали на Передню Азію, їх тактика ведення бою, кінні лучники, була однією з найкращих на той час. Своєю появою

вони часто міняли хід битви. Тому вони стали дуже відомими. Також це вторгнення стало однією з причин нападу Дарія I на Північне Причорномор'я. Перебування скіфів у Передній Азії мало великий вплив на всесвітню історію.

Ключові слова: Скіфи, Північне Причорномор'я, Давня Греція, Ассирія, Передня Азія.

Annotation. Authors of article Kharchuk Volodymyr Serhiyovych and Humenuk Oksana Volodymyrivna. The article is called «World History in modern research». In this scientific work was an attempt to investigate, how the Scythians in VII century BC influenced on world history. During this period they attacked lands of Western Asia and plundered it for about 28 years. Mentions about their invasion have not only in the historians of Ancient Greece, for example, Herodotus, and also quite a lot of details about them can be learned from the cuneiform tablets of Assyria and countries that surrounded it. The article was performed using the following methods: searching (theoretical analysis of historical sources, systematization of data from ancient and modern historians), historical – retrospective (comparison of historical data, events and phenomena), comparative (comparison of historical facts, events and phenomena), logical – historical (analysis of known historical facts regarding the Scythians of the Northern Black Sea region) and also abstraction, because the work of ancient authors often have many metaphors and must be understood in order to gain information.

So in the VII century BC, the Scythians tribes attacked Western Asia, their battle tactics, horse archers, was one of the best at that time. Their appearance often changed the course of battle. That's why they became very famous. Also this invasion became one of the reasons for Darius I's attack on the Northern Black Sea region. The presence of the Scythians in Western Asia had a great impact on World History.

Key words: The Scythians, North Black Sea region, Ancient Greece, Assyria, Western Asia.

У 4 частині видатної праці Геродота «Історія», досить повно висвітлюється походження скіфів. Там описуються три різні версії. За першою скіфською версією, вони є наймолодшим народом. Їх країна була великою пустелею і першою людиною, яка там з'явилася був так званий Таргітай. Його батьками (за словами скіфів, яким Геродот не вірить) були Зевс і наяда річки Борисфен. У самого Таргітая були троє синів: Ліппоксай, Арпоксай та найменший Колаксай. Коли вони стали царями, з неба на скіфську землю впали 4 золотих предмета. Це плуг, ярмо, сокира та чаша. Коли їх побачив та наблизився, щоб узяти старший брат всі золоті предмети почали горіти. Тоді спробував зробити те саме середній брат, але з золотом сталося те саме. Всі предмети зміг підняти наймолодший Колаксай і старші брати побачивши це диво, погодилися передати всі свої володіння молодшому.

І від трьох синів Таргітая походять скіфські племена. Від старшого Ліпоксая походить плем'я авхатів. Від середнього брата Арпоксая племена катіарів і траспіїв. А від молодшого брата Колаксая ті, яких називають парлатами. Усі разом вони називали себе сколотами, ця назва була ім'ям царя. Назву скіфи їм дали елліни.

Такою є скіфська теорія про своє походження. За їхніми словами, племена сколотів з'явилися за тисячу років до походу царя Дарія I проти них. Золоті предмети вони вважали даром богів, тому їх дуже шанували і сильно охороняли, кожен рік приносили цим предметам щедри жертви. Якщо хтось з сторожів цього золота під час свята засне просто неба, то скіфи, тоді вважали, що цей охоронець помре до кінця року. Тому йому давали стільки землі, скільки він за день зможе проїхати верхи. Через те, що країна Колаксая дуже велика, то він як і його батько поділив її на три частини та дав своїм дітям, одна частина була більшою за іншим, мабуть, тому що там зберігалось золото.

В еллінах, які жили на берегах Понту (міста – держави Північного Причорномор'я) була своя теорія походження скіфів. За їх словами в пустелю, якою тоді була країна скіфів, прибув Геракл, який гнав корів Геріона. Сам володар стад кажуть мешкав десь на острові, який елліни називають Ерітея, який розташований за Геракловими стовпами на узбережжі Океану. Сергій Піддубний в своїй книзі «Українські святині і символи» стверджує, що острів

Ерітея – це острів Хортиця. Деякі польські та українські дослідники теж намагаються прив'язати Гераклові стовпи до Дніпровських порогів. Звідти повертався Геракл і оскільки, тоді була зима, він захотів знайти прихисток від непогоди. Тому син Зевса, витяг свою лев'ячу шкуру, загорнувся в неї і заснув міцним. А коні, яких він прив'язав до колісниці зникли.

Прокинувшись Геракл зрозумів, що його коней вкрали. Він розпочав пошуки, йдучи по сліду він дістався до країни, яку давні греки називали Гілея (територія біля річки Дніпро). В цій місцевості син Зевса побачив печеру, коли зайшов туди, то побачив вродливу жінку напівлюдину – напівзмію (до сідниць дюдина, а далі змія). Він побачив її, здивувався тому, як вона виглядає, та запитав у неї, чи не бачила вона його зниклих коней? Жінка – змія сказала йому, що це вона забрала коней, та поверне їх, якщо Геракл дасть їй трьох дітей. Він погодився на цю пропозицію. Допоки Геракл не дав жінці – змії трьох дітей, вона відмовлялася повернути йому його коней. Коли в неї було троє синів, тоді вона йому сказала: «Цих коней, що прийшли сюди, заради тебе я врятувала, а ти винагородив мене за мою послугу; від тебе я зачала трьох синів. Коли ці сини виростуть, що мені з ними робити, поясни мені, чи я залишу їх тут (бо цією країною володію лише я сама), чи я відішлю їх до тебе?». А він відповів їй: «Скоро ти побачиш, що сини вже стали дорослими, зроби те, що я тобі скажу, і це ти правильно зробиш: хто з них ти побачиш, зможе натягнути оцей лук ось так і зможе підперезатися оцим поясом, як я тобі показую, того ти залиш у цій країні. А хто не спроможеться зробити так, як я тобі кажу, того ти прожени геть із цієї країни. І коли ти так зробиш, ти і сама будеш задоволена і виконаєш мої вказівки». [1]

Після того, як Геракл це сказав, то він віддав їй лук і пояс з золотою чашею, та повів своїх коней до царя Ефрисфея. Коли сини народилися, жінка – змія назвала першого Агатірсом, другого Гелоном, а третього Скіфом. Коли її сини стали дорослими чоловіками, вона виконала те, що їй сказав Геракл. Як і в першій легенді вдалося все зробити тільки молодшому сину. Але, відмінністю є те, що після того, як двоє старших братів не змогли виконати доручення Геракла, їхня матір вигнала їх з країни, що з ними сталося потім невідомо. Молодший Скіф став царем і від нього походять всі скіфи та на згадку про свого славетного предка вони носять золоту чашу на поясі.

Є ще третя версія, якій Геродот довіряє найбільше. За нею до скіфів на цих землях мешкали кіммерійці. Сколоти мешкали в Азії і їм завдавали значної шкоди кочові племена масагетів. Через це скіфи перейшли річку Аракс і опинилися в Кіммерії. Кіммерійці побачивши велетенське скіфське військо не знали, що їм робити. Їх думки розділилися, царі хотіли битися до кінця, а більшість простих воїнів вважали, що необхідно втікати. Вони розділилися стали рівними за числом і почали битися між собою. Після цього вони поховали померлих в цій битві на річці Тірас (Дністер). Після поховання вони покинули країну, її незайманою знайшли скіфи та зайняли її. Залишивши жінок, дітей та рабів, скіфське військо почало переслідувати кіммерійців. Вони тікаючи від скіфів, зайняли півострів, де в час Геродота було еллінське місто Сіноп (Туреччина).

Сколоти переслідуючи їх збилися з шляху та опинилися в Мідії. Тому що кіммерійці весь час тікали вздовж моря, а скіфи, маючи праворуч від себе кавказькі гори, звернули не туди і вдерлися до мідійської землі. Після цього сколоти володарювали там протягом 28 років і були непереможними на полі битви, допоки їх не здолали хитрощами. Але, коли скіфи повернулися в Північне Причорномор'я їх спіткало нове лихо. Проти них виступило вороже військо, їх жінки взяли собі в чоловіки рабів і народжені діти не хотіли підкорятися скіфам. Після чисельних боїв, які не приносили бажаного результату, один з скіфів сказав так: «Що це ми робимо, скіфи? Ми б'ємося з нашими рабами і в битвах нас стає менше і їхнє число також зменшується. Ось що тепер, як мені здається, треба зробити: відкинути списи та луки і кожному взяти батіг і якнайшвидше піти проти них. Поки вони бачать нас із зброєю, вони вважають себе рівними з нами, а побачивши, що в нас замість зброї батоги, вони зрозуміють, що вони наші раби, і перестануть чинити нам опір». Зробивши так, вони

здивували своїх супротивників і перемогли їх. Після цього скіфи стали володарями в сучасному Північному Причорномор'ї. [1]

Сучасні історики не повністю погоджуються з Геродотом. В його «Історії» можна знайти моменти, які суперечать один одному. В статті співробітника «Львівського національного університету імені Івана Франка» Середи М. В. є своя думка на так званий кіммерійсько – скіфський конфлікт у Північному Причорномор'ї. За його словами цей конфлікт замість того, щоб бути міжетнічним, був між правлячими верхівками. Автор не звинувачує Геродота прямо в брехні, а лише говорить, що книга «Історія» заснована на переказах скіфів, а вони в свою чергу розповідали історії, які можна класифікувати, як легенди. В історії Давнього Світу вважається, що скіфи військовим шляхом витіснили кіммерійців з Північного Причорномор'я, а скіфів в цей край привело те, що їх витіснили масагети. Але, щоб краще розуміти, що відбувалося в минулому, треба робити різноманітні дослідження. Не тільки читати писемні документи того часу, проводити археологічні розкопки, а ще й дослідити мову, культуру тих часів, щоб бачити повну картину.

Кіммерійська доба є дуже важливою для вивчення історії цього регіону. В той момент закладалися основи культури та відбувалися події напрочуд важливі для тогочасного іранського світу. Ранньому залізному віку в регіоні Північного Причорномор'я присвячено чимало різноманітних досліджень. Серед них багато монографій: («Верхнє Потисся в давнину» В. Котигорошка, «Киммерійцы в Украинской Лесостепи» С. Скорого, «Предскифский период на днепровском Правобережье» О. Тереножкіна), колективні монографії (другий том «Археологии Украинской ССР» і перший том «України крізь віки»), окремі наукові статті («Проблеми етнічної географії Скіфії» Б. Мозолевського, «Проблема Білогрудівки та Чорнолісся – реабілітація «культури українського гальштату» і «Сучасне розуміння скіфського» М. Бандрівського, «К методике исследований по этнической истории» І. Дьяконова). Але досить значною проблемою є те, що в цих наукових працях основний акцент роблять на скіфську проблематику. Розповідають про іранське походження скіфів, про вищість їх культури над іншими тощо. А от кіммерійці залишаються в тіні і всі питання про них відходять на другий, а то й третій план. Мало що відоме про їх осіле землеробське населення, а також майже нічого про їх релігійну культуру. Історія так званого «конфлікту», дасть змогу краще зрозуміти те, звідки коріння іранської культури в Північному Причорномор'ї та детальніше висвітлити сам факт перебування іраномовних кочовиків – номадів у вказаному регіоні. [2]

В першу чергу потрібно зрозуміти етнічну спорідненість та соціальну складову між кіммерійцями та скіфами, в другу як скіфи «замінили» кіммерійців. Завдяки сучасним методам дослідження можна впевнено казати, що «геродотові кіммерійці» є нащадками носіїв зрубною культурою. Ця культура також пов'язана з іншими попередніми культурами цього регіону, а тому вважається автохтонною культурою (культура, що виникає на території, яку займає). Про кіммерійців є рядки у Гомера: «Врешті дістались ми течій глибоких ріки Океану. Там розташовані місто й країна людей кімерійських». [3] Дуже важливим є те, що поема «Одіссея» була написана приблизно в VIII столітті до нашої ери і те, що залишки Трої були знайдені німецьким археологом Генріхом Шліманом. А це значить, що хоч і частково Одіссея була правдою, як і згадка про країну кіммерійців. Також важливим є те, що Ігор Дьяконов на основі лінгвістичного аналізу пояснив і обґрунтував тезу про те, що термін «кіммерійці» був поширений уже у XII столітті до нашої ери серед сусідніх із кіммерійцями племен, тобто фракійців і греків.

Кіммерійські племена ідентифікують з іраномовним масивом і враховуючи наскільки їх глосарій малий це вже можна вважати твердженням, а не припущенням. Культурна близькість двох кочових народів настільки близька, що їх могли плутати між собою. Це можна побачити в творах асирійців, греків, вавилонян. За версією Дьяконова етнонім «кіммерійці» перекладається з давньоіранської мови, як «рухомий кінський загін». Це дуже підходяще, бо і скіфи, і кіммерійці організовували загарбницькі військові походи на Близький Схід майже одночасно. Сучасним історикам та археологам дуже важко визначити

сліди перебування кіммерійців від слідів перебування скіфів на Близькому Сході та й в Північному Причорномор'ї. Загалом багато вчених вважає, що зв'язок між народами беззаперечний. В будь – якому разі, якщо враховувати майже однаковий спосіб життя протягом тривалого часу, скоріше за все, то відмінності між різними іраномовними кочовими племенами у Північному Причорномор'ї не були надто значними. [2]

В конфлікті між скіфами та кіммерійцями, який описав Геродот не все так просто, першою проблемою є кількість військ. В «Мельпомені» Геродота написано, що кіммерійці злякалися, коли побачили велике скіфське військо. Але, чи воно було таким великим? Варто враховувати, що скіфи прибули в Північне Причорномор'я через конфлікт з масагетами. Тобто, або скіфи втекли через значну військову перевагу масагетів, або скіфи бились і програли. В будь – якому випадку військова перевага над кіммерійцями не була надто значною.

Описуючи цю втечу Геродот розповідає про «самогубство» кіммерійської знаті. Цікавим є те, що можна простежити паралелі до Нартського епосу, де описувалася схожа сцена. Про це є дослідження французького етнографа Жака Дюмезіля, де він звертає увагу на ритуальне самогубство в Нартському епосі і пов'язує його з ритуальним самогубством кіммерійської знаті. І в Нартському епосі, і в «Історії» Геродота простежується один і той самий сюжет, де народ поставлено під загрозу винищення, де немає гідних варіантів порятунку, тільки ганебні – здатися в полон (чого ні нарти, ні кіммерійські вожді не приймають). [4] Автор статті вважає, що оскільки Геродот розповідав історії, які він дізнався від скіфів, то скоріше за все це літературно – міфологічний сюжет. Можливим підтвердженням цього є те, що давньогрецький письменник називає географічні місця так, як їх назвали прийшли народи, скіфи та греки. Тобто це не відображає справжніх назв об'єктів. Ще одним аргументом проти того, що кіммерійці повбивали один одного таким чином є вторгнення в Малу Азію. Як відомо в ті часи племені необхідно, щоб хтось його вів. Завдяки літературним джерелам тогочасних країн Малої Азії, відомо, що кіммерійці під час втечі мали царя, який їх представляв і який залишив спадкоємця. Тобто або вони вибрали собі нового лідера після загибелі всіх знатних кіммерійців, що мало ймовірно, або ж жодного «самогубства знаті» не було. [2]

Отже, можна зробити висновок, що коли скіфи з'явилися в Північному Причорномор'ї, то відбувся конфлікт усередині Орди, де на зміну одному правлячому племені прийшло інше. Михайло Грушевський у своїй праці «Історія України – Руси» зазначав: «... відбулась не зміна етносів, а відбулась зміна правлячої верхівки, а у зв'язку з цим і перейменування народу». Аргумент на тему того, що кіммерійські поховання відсутні у передскіфський час, є недоречним з огляду на те, що поховання більшості населення в той час були, скоріше за все, ґрунтовими. А такі поховання через стільки часу (майже 3 тисячі років) дуже важко виявити і правильно проаналізувати. Фактом на користь теорії автора статті є кіммерійська кераміка, яку знаходять в скіфських курганах до кінця V століття паралельно з скіфською, а інколи й переважає в кількості. Тобто з точки зору археології вигнання, або заміщення одного народу іншим не відбулося. Таким чином автор статті стверджує, що серйозних етнічних змін на території Північного Причорномор'я не відбулося. Домінуючим етносом залишились іраномовні номади. Кіммерійці та скіфи були близькими народами, мали мовно – культурну спільність, щодо скіфського «звіриного стилю», то швидше за все це, нова особливість у культурі кочовиків Північного Причорномор'я, яка виникла через тісні контакти з країнами Близького та Середнього Сходу. [2]

Статтю підготували Харчук Володимир Сергійович, студент 2 курсу магістратури РДГУ, спеціальність 032 «Історія та археологія» та керівник роботи доцент кафедри історії України РДГУ Гуменюк Оксана Володимирівна.

Джерела та література

1. Геродот IV книга / <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2860>

2. https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/7.pdf
3. Гомер. Одиссея. Харків : Фоліо, 2001. 547 с.
4. Дюмезиль Ж. Скифы и нарты. Москва: Наука, 1990. 231 с.

References

1. Herodot IV knyha / <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2860>
2. https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/7.pdf
3. Homer. Odisseia. Kharkiv : Folio, 2001. 547 s.
4. Diumezyl Zh. Skyфы y narty. Moskva: Nauka, 1990. 231 s.

УДК 271.2 - 67

РОЛЬ ПОСТНЕОПАТРИСТИКИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ СЬОГОДЕННЯ

Володимир Грицишин

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
Україна, 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31
e-mail: teetet1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3674-4848>

Марія Грицишина

Рівненський державний гуманітарний університет
Україна, 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31
e-mail: teetet1@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9919-1561>

Сучасні теологи дають нову інтерпретацію традиційного православного вчення про Бога, вважаючи, що «іпостась» (або «персона») є вищою за «індивідуальне буття». «Іпостась» (або «персона») тлумачиться як екзистенція, яка передує всякому індивідуальному і загальному існуванню («сутність», «природа»), яке вільно визначається екзистенцією. «Індивідуальне існування» виникає внаслідок певного онтологічного «гріхопадіння», коли екзистенція («іпостась», «персона») залежить від власної сутності (природи), а не визначає її.

Згідно із представниками постнеопатристики, особистість – принципово апофатична, оскільки її можна пізнати, відчутти, пережити, але неможливо раціонально визначити чи описати. Головною рисою особистості є комунікативність. Особистість виникає і розвивається як суб'єкт для комунікації з іншим суб'єктом – Богом. Створення особистості відбувається через «творче слово» Бога, завдяки якому благословляється зачаття і надається зародку особиста душа, унікальна за всіма своїми властивостями. Повністю унікальність кожної особистості буде розкрита лише в есхатологічній реальності.

Головну властивість людської особистості сучасні православні богослови вбачають у її створеності. Людина не знає Бога у своєму особистому досвіді як присутнього, подібно іншим особистостям і предметам. Бог спершу виявляється вірними як відсутній у цьому світі. Причина цього явища – нескінченна різниця між Богом і створеним, «безмежна межа», «безодня-між» (цю безмежну межу позначають грецьким терміном «діастема»).

Мислителі постнеопатристики підкреслюють значення Церкви для формування релігійного досвіду особистості. Фактично Церква стає новим «життєсвітом», відмінним від звичайного життєсвіту, але не менш реальним. Писання, літургія, етос християн, послух духовнику – усе це належить Церкві як новому способу існування, новому життю. При цьому Церква не апофатична, а катафатична реальність. Церква, хоч і є таємницею і містерією, яка матеріалізована не лише у інституціях чи особах, але яка втілюється у діях та предметах. Найвеличніша містерія є присутністю Бога у хлібові та вині. При усій

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Шандор Фьольдварі ГРОМАДЯНСЬКИЙ РОЗВИТОК ЯК КОРИНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВОЄРІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ — ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	3
Микола Романчук, Руслан Пальчевський УЧАСТЬ ПЛАСТУНІВ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕГІОНУ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ (1914-1918 РОКІВ).....	8
Іван Пушук ТРАГЕДІЯ ЧЕСЬКОГО МАЛИНА ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ СУСІДІВ: УСНОІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	13
Віктор Іванчук, Валентина Добровичинська УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ РІВНОГО У ВІДЗНАЧЕННІ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ (1941–1944 РОКІВ).....	22
Руслан Сіромський «ОБЕРГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»: ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР.....	25
Олександр Дмитрук, Валерій Шеретюк ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»	31
Оля Сорочинська ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В МОВАХ ВІЙНИ	38

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Олег Озимчук АНАЛІЗ ВПЛИВУ РИМСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ НА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ІМПЕРІЇ.....	45
Олег Озимчук, Катерина Джумаєва ПОВСТАННЯ ХЕРЕВАРДА УЕЙКА (1070-1071) В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ.....	52

Олег Озимчук, Юлія Остапчук ОСОБИСТИЙ ВПЛИВ АЛЕНОР АКВІТАНСЬКОЇ НА ЗАГОСТРЕННЯ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ ПРОТИРІЧ В XII – НА ПОЧАТКУ XIII СТОЛІТЬ.....	60
Ольга Арама МОЛДАВСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД КРИЗИ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (1510-1512)	68
Galina Costețchi MOLDOVA'S RELATIONS WITH POLAND DURING THE CRISIS MILITARY-POLITICAL FROM 1648-1674.....	73
Юрій Андрощук НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД СЕРЕДИНИ XVII - ПОЧАТКУ XIX СТ.....	85
Анастасія Ковальчук, Руслан Постолюк БАЛКАНСЬКІ КРАЇНИ У ВЕРСАЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ МИРНИХ ДОГОВОРІВ.....	91
Володимир Сухий, Ольга Сєверова ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В АНГЛІЇ.....	99
Степан Синяк, Наталія Плюта РОЗВИТОК ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ПРЕСИ У США В XX СТ.	102
Марія Микосянчик БОРІТЬБА «НЕГАТИВНИХ» ХРИСТІЯН З НАЦІОНАЛ- СОЦІАЛІСТАМИ В ПЕРІОД ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	109
Владислав Кладько, Інна Мартинчук ФАКТОРИ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ.....	115
Катерина Таєр-Ульянова ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО МІЖ СРСР І США В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	121
Інна Вівчар ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ.....	127
Владислав Климовець, Інна Мартинчук ПОЗИЦІЯ США ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В 2014-2022 РОКІВ.....	133
Оксана Кундеус СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ.....	141

Іван Колінько
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ (ОДКБ) У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ149

Олег Санжаревський
ПОРІВНЯННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТЕРОРИСТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ІДІЛ ТА ТАЛІБАґУ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ156

РОЗДІЛ ІІІ

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Андрій Слесаренко
ІВАН ФРАНКО ПРО ОДИНАДЦЯТИЙ КОНГРЕС СХОДОЗНАВЦІВ 1897 РОКУ165

Роман Михальчук, Оксана Пальчевська
ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЄВРЕЇВ МІЗОЧА: ФОРМИ
ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ЗБЕРІГАННЯ НА ПРИКЛАДІ МІЗОЦЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ168

Володимир Харчук
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ172

Володимир Грицишин, Марія Грицишина
РОЛЬ ПОСТНЕОПАТРИСТИКИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ
СЬОГОДЕННЯ177

Віталій Ігнат'єв
ІСИХАЗМ ТА САКРАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ТА ДЕРЖАВИ.....180

Юрій Ліннік
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ186

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....194

ЗМІСТ.....196

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 35

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2023 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 35. Рівне, 2023. 199 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023